

UTSIKT

VÄRMLAND

Klimatklivet - bästa klimatnyttan vinner!

sid.8-9

**FÖREBYGG SKADOR
ORSAKADE AV FÅGLAR
SID.3**

**Gödsel - vad gäller i
nitratkänsligt område?
sid.7**

UTGIVARE

Länsstyrelsen Värmland
651 86 Karlstad
010-224 70 00
varmland@lansstyrelsen.se

ANSVARIG UTGIVARE

Roger Bergqvist 010-224 72 13
roger.bergqvist@lansstyrelsen.se

REDAKTION

Emma Mickelin
Roger Bergqvist
Malin Eliasson
Maria Sundqvist
Petra Umeland

FORMGIVNING

Frida Olsson

BILDER

Länsstyrelsen Värmland och Mostphotos

TRYCK Elanders Sweden

UPPLAGA 3 700 ex

ISSN NR 284-6845

PUBL.NR 2018:09

TIDNINGEN FÖR LANTBRUK OCH LANDSBYGD I VÄRMLAND

Första numret gavs ut 1993. Tidningen vänder sig till lantbrukare och andra som är intresserade av landsbygdsfrågor i Värmland och tar bland annat upp landsbygds- och företagsutveckling, odling, djurhållning, ängar och ett rikt odlingslandskap, rovdjur samt stöd och kurser.

Utsikt kommer ut med fyra nummer per år och produceras delvis med pengar från Landsbygdsprogrammet.

Det är gratis att prenumerera - skicka dina adressuppgifter till tidningens utgivare och märk din post med "Lantbruk/tidningen Utsikt" - även adressändringar skickas hit.

Har du tips och idéer kring tidningens innehåll? Kontakta oss i redaktionen!

Länsstyrelsen
Värmland

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Ängsrutan

OM ÄNGSMARK I VÄRMLAND

Ängsruta, *Thalictrum flavum*, är en växtart i ranunkelfamiljen. Den trivs på fuktig-blöt näringsrik mark. I Värmland har ängsruta endast hittats på några få platser. Blomman på vinjettbilden är fotograferad på Stora Sönnervassen i Lurö skärgård, av Gunnar Lagerqvist.

Ett "slip-in-erbjudande"

Har du provat att slå gräs med en vass lie? Eller har du tänkt "Jag borde nog testa det där med lie, farfar skötte ju ängen vid stugan så noga varje år..."

En vass lie och lite morgondagg är en vinnande kombination för att ha framgång på ängen. Bra läromästare är också guld värt. En slö lie i torr och grovt gräs är däremot en mardröm för vilket slätterproffs som helst. Hur man gör för att få lien vass kan våra rådgivare (se nedan) hjälpa dig med utan kostnad. Här ger vi en kort introduktion om olika typer av liar och när de behövas vassas.

Nästan alla gamla liar som ligger i svenska uthus är sådana som slipas vassa på en slipsten. I många andra delar av världen har man istället använt tunnare liar som knackas/hamras vassa på ett städ. Vill man köpa en ny lie idag är det nästan bara knackliar som finns att få tag på.

Lien är vass när den yttersta delen av eggen blivit väldigt tunn. På en sliplie slipar man bort material så att det som är kvar är spetsigt. En knacklies egg får man tunn genom att hamra den tunn och sedan bryna. När eggen blivit riktigt tunn längst ut bildas det "råegg". Det kan beskrivas som stälfnas som spretar åt lite olika håll. Med en hård trästicka kan råeggen rätas ut innan man börjar slå.

Underhålla skärpan

Efter en stunds slätter har det allra tunnaste och vassaste av eggen slitits bort eller böjts lite. Då kan det räcka att rätta ut den tunna eggen med en hård trästicka. Men efter ännu en stunds slätter behövs ett bryne. Ju mer man slår och bryner desto mer av slipfasen eller det tunnknackade stålet går åt och efter ett tag är lien så trubbig att den behöver slipas eller knackas igen. Hur mycket man kan slå och bryna innan man behöver slipa eller knacka beror på liebladets kvalitet, vad det är för växtlighet man slår, om man slår i jord och sten, hur bred slipfasen var från början mm.

Ta hjälp för att lära dig

För att lära sig slip- eller knackningskonsten ordentligt behövs det träning. Och garanterat en del misstag på vägen. Men det är helt klart

vårt mödan när man till slut lyckats vassa lien så att det går att slå även det segaste finnskägg. Om du har en person i närheten som kan denna konst, eller att slå med lie – be att få lära dig. Ta chansen när den finns!

Om du inte känner någon kan du ändå få hjälp. På tre olika platser i länet har Länsstyrelsen avtal med rådgivare som hjälper dig med grunderna. Bara att ringa och boka tid! Både rådgivning (upp till fyra timmar per person) och lån av slipsten för dig som kan slipa men saknar slipsten är kostnadsfritt.

Rådgivare slipning och lån av slipsten:

Lars-Inge Nilsson i Gunnarskog (Treskog): tel 0570-77 20 09, säkrast före 09.00

Frida Turander och Björn Karlsson i Hagfors (Malmbäckarna): tel 073-029 12 26

Rådgivare knackning:

Staffan Lundaahl, Lesjöfors: tel 0590-230 92 och 070-267 72 92 (säkrast kl 08-09 eller 20-21)

Lars-Inge Nilsson i Gunnarskog (Treskog): tel 0570-77 20 09, säkrast före 09.00

Vad händer i Värmlands ängar i sommar?

- Slätterkurser – se kursidnan.
- Ängs- och betesmarksinventeringen - besök runtom i länet av Länsstyrelsens personal.
- Inventering av fältgentiana - ett antal platser där arten hittats tidigare besöks av Länsstyrelsen.
- Nationell ängsträff i Gräsmark och Gunnarskog - den 14-15 juni träffas slätterentreprenörer från hela landet och diskuterar lieslätter och vässningsteknik mm. Dessutom hoppas de få höra om lokala hö- och slättertraditioner från personer med lång erfarenhet av lieslätter.

MARIA SUNDQVIST
LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND
010-224 72 74
MARIA.SUNDQVIST@LANSSTYRELSEN.SE

FÖREBYGG SKADOR ORSAKADE AV FÅGLAR

I all växtodling är det lättare att mota ogräs, sjukdomar och skadegörare genom en stark och konkurrenskraftig gröda. För att gynna grödan och undvika till exempel ett luckigt bestånd där fåglarna gärna slår sig ner är det viktigt med bra grundförutsättningar. Det innebär bland annat att marken ska vara väl dränerad och ha rätt pH (mellan 6-7). Att ha en väl förberedd såbädd är också viktigt för grödans etablering, tillväxt och konkurrenskraft.

För att minska problem med fågelskador, bör du kontrollera dina skiften regelbundet (minst varje vecka under säsongen). Ha extra uppsikt på områden som är svårrodlade

och där grödan riskerar att bli svag. Det är oftast där som fåglarna först slår sig ner och angriper grödan. När fåglarna börjar äta och trampa ner grödan är det viktigt att vara med och skrämma dem direkt. Kontakta Länsstyrelsen för att låna lapptyg, drakar eller tillverka egna skrämseleordningar. Du kan också få raketer av Länsstyrelsen, men se till att prata med grannar innan du använder dem för att inte skapa onödig oro.

Försök undvika att odla attraktiva grödor på skiften där fåglarna tycker om att vara. Ett tips är att odla havre runt korn. Havre är en gröda som fåglarna oftast ratar, medan kornet är attraktivt.

På hösten tycker fåglarna om att gå på de nytröskade skiftena och äta spillsäd. Försök därför att dra ut på höstplöjningen, eller vårplöj. Detta gäller speciellt om du har nysådd höstsäd i närheten, som brukar vara mycket smaklig.

Vänta med att putsa trädor och vallar som ligger bredvid spannmålsfält. Dessa kan annars bli perfekta landningsbanor för fåglarna.

MALIN ELIASSON
LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND
010-224 72 64
MALIN.ELIASSON@LANSSTYRELSEN.SE

TIPS!

Det finns många sätt att skrämma fåglar på. Det viktigaste är att vara ihärdig och variera skrämsele! Nedan följer några förslag på förebyggande åtgärder mot fåglar.

Var ute direkt och skräm fåglarna. På bilden har man satt upp lapptyg och en gasolkanon.

Havre (t v) är en gröda som fåglarna oftast ratar. På bilden är havren oskadad. Till skillnad mot korn (t h) som är totalskadad.

En säck på en käpp kan skrämma fåglarna effektivt.

BOVETE - STORSKALIG ODLING AV OVANLIG GRÖDA I VÄRMLAND

I trakterna kring Molkom i Värmland odlas den största ekologiska arealen bovete för kommersiellt syfte i Norden. Anders och Birgitta Nilsson är pionjärerna av odlingen i Värmland och de tog med sig idén från Kanada när de var bosatta där.

Anders och Birgitta Nilsson driver Råglanda gård utanför Molkom. De är KRAV-anslutna och har specialiserat sig på bovete, men bedriver även vall- och nötköttproduktion. Förutom Råglanda gård är det ytterligare 12 odlare i trakten som tillsammans odlar cirka 250 hektar bovete.

Bovete en nygammal gröda

Bovete kommer ursprungligen från östra Asien och infördes till Europa under medeltiden. Fram till 1800-talet var bovete en ganska vanlig gröda i Sverige. Sen dess har den nästan försvunnit ur odlingen, dels på grund av sin låga avkastning, dels för att det ansågs som "fattig mans säd" eftersom det växte på de magraste jordarna.

Bovete är en ettårig ört med halvmeterhög stjälk, som är släkt med rabarber och skräppor. Bladen är hjärtlika, blommorna ljusröda till grönaktiga och fruktämnen blir när de är mogna trekantiga nötter. Rotsystemet är ytligt med rikligt med finrötter. Växtmassan blir tät även med låg utsädesmängd. Plantan har lång blomningstid. Fröavkastningen är beroende av insektspollineringen och kräver därför torrt och soligt väder under blomningen. Bovetet är frostkänsligt i alla stadier och värmekrävande under växtsäsongen. Bovete blommar i juni till juli med vita blommor. Frukten är en blank, svartbrun slät trekantig nöt.

Bra ekologisk gröda

Bovete lämpar sig bra i ekologisk produktion eftersom den har bra ogräskonkurrerande förmåga. Den kräver inte mycket växtnäring och angrips inte lätt av skadedegörare. Bovetet ska sås grunt och på

Råglanda gård sker sådden tillsammans med rajgräs och rödklöver i slutet av maj. Återväxten plöjs sedan ned för att bygga upp mullhalten i jorden. -Det som kan bli problematiskt vid sådden är om det kommer mycket regn efter sådd och innan bovetet kommit upp, berättar Anders. -Då kan man behöva så om. Växtföljden som tillämpas är bovete 4-5 år i rad som sedan följs av träda. Trädan gödslas med stallgödsel från gårdens egna djur och Anders tycker att det blir en tillräcklig tillförsel av växtnäring till bovetet. -Bovetet ska inte ha för mycket gödning berättar Anders. -Då växer det bara grönskott och fröproduktionen mins-

Råglanda gård

Råglanda gård ligger utanför Molkom i Värmland med anor från 1600-talet.

Ägare Anders och Birgitta Nilsson

Areal: 60 ha åker, 70 ha skog, arrende 70 ha åker.

Boveteodling: Kravcertifierad odling på 80 hektar egen mark samt kontraktsodling på ytterligare 180 hektar. Haregenskalning av bovete, torknings- och lagringsanläggning.

Odlar även vall och har köttjursbesättning med 24 franska Charolaiskor som är stambokförda.

Anders Nilsson som driver Råglanda gård utanför Molkom tillsammans med sin fru Birgitta Nilsson.

kar. På gården tillämpas vårplöjning. De flesta marker som odlas är lerjordar.

Tröskningen sker med en vanlig skörde-tröska. Det fungerar på samma sätt som att tröska raps förklarar Anders. Bovetet skördas efter första frosten i slutet på september eller början på oktober. Skörden är i snitt ca 800 kg/ha. 2016 fick man en fin skörd och tröskade totalt 280 ton.

Förädlingen av bovetet sker på gården. Man har investerat i en skalningsanläggning och nyligen byggt en ny silo. Totalt rymmer den gamla anläggningen och den nya 600 ton. Skalen används bl.a. till värmekuddar. Bovetet torkas ned till 12% vattenhalt. -Vi håller också på att bygga en kvarn för fullkorn och tatariskt mjöl, Skottlands kvarn mal mjölet nu, berättar Anders.

Hälsofrämjande egenskaper

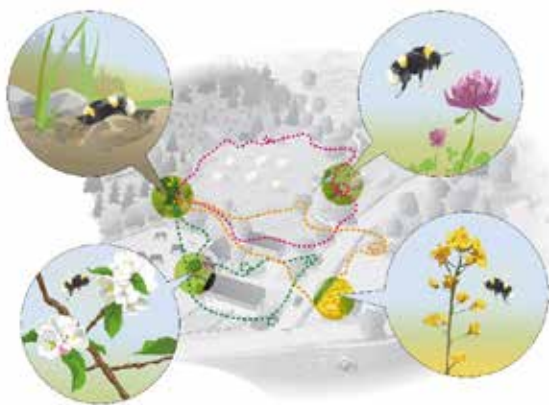
Bovete är naturligt fritt från gluten. Det är mycket populärt just nu för sina goda hälsofrämjande effekter, säger Anders. Det har kolesterolsänkande effekt och lär kunna förebygga cancer. Råglanda gård är anslutna till IP certifiering för kvalitetskontroll av produkten och hanteringskedjan. Certifieringen garanterar att produkten är helt glutenfri. Bovetet smakar enligt Anders mindre bittert än bovete som odlas i andra länder. Det beror på att utomlands tröskas bovetet redan när endast 70% av grödan är mogen, vilket gör att man får med en hel del grönskott. Bovetet innehåller då mer av ämnet fagopyrin som ger en bitter smak och vid kokning får vattnet en rödaktig färg.

Birgitta och Anders har även bin som pollinerar bovetet.

- Honungen har särskilt god förmåga att läka sår, säger Anders. Råglanda gård har fått förfrågningar om att exportera bovete till Norge och även till Turkiet.

JOHANNA LIDÉN
LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND
010-224 72 70
JOHANNA.LIDEN@LANSSTYRELSEN.SE

WORKSHOP OM EKOSYSTEMTJÄNSTER

EKOSYSTEMTJÄNSTER är alla produkter och tjänster som naturens ekosystem ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Pollinering, naturlig vattenreglering och naturupplevelser är några exempel.

GRÖN INFRASTRUKTUR är nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur och till människors välbefinnande.

Introduktion till förmiddagens workshop. Sven Swedberg, Maria Thordarson, Katarina Nordmark och Jenny Olsson. Lars Westholm fotograf.

Vad är ENCORE NÄTVERKET?

ENCORE står för Environmental Conference of the Regions of Europe och är ett nätverk som fokuserar på europeiska regioners miljöfrågor och syftar till att bidra till ett effektivt genomförande av EU:s miljöpolitik, förbättra miljöstyrningen och främja hållbar utveckling i Europas regioner. Länsstyrelsen är medlem i ENCORE-nätverket och sitter även med i styrgruppen.

Vad är värdet av ekosystemtjänster och grön infrastruktur för oss människor och hur bidrar de till vår välfärd och livskvalitet? Dessa frågor diskuterade Länsstyrelsen Värmland tillsammans med deltagare från stora delar av Europa på en workshop i Dublin.

I mars arrangerade Länsstyrelsen Värmland tillsammans med Länsstyrelsen i Västra Götaland en workshop om ekosystemtjänster i Dublin, Irland. Syftet var att komma fram till värdet av att arbeta med ekosystemtjänster och grön infrastruktur i miljöfrågor, för att nå gemensamma målbilder för hur man ska arbeta i dessa frågor. Deltagare var ENCORE-nätverkets medlemsregioner i Europa, vilket innebär tjänstemän och experter från stora delar av Europa. Resultatet av workshopen är tänkt att användas under den stora ENCORE konferens som kommer att hållas i Herning, Danmark i höst. Då ska beslutsfattare, ungdomar och experter träffas för att prata framtidsscenario och vikten av att arbeta med bland annat ekosystemtjänster.

Workshopen var mycket uppskattad och intresset var stort av att se hur olika långt

länderna i Europa kommit med arbetet gällande ekosystemtjänster och grön infrastruktur. Som exempel kan nämnas att Frankrike tycks ligga i framkant i arbetet, medan till exempel Danmark precis verkar ha påbörjat sitt arbete. En viktig del av workshopen var att ge förslag på vad ENCORE konferensen i Danmark skulle innehålla och hur den kan bidra till EU:s strategi för biologisk mångfald.

Ett tydligt exempel på en ekosystemtjänst som är beroende av en fungerande grön infrastruktur är den pollinering som utförs av humlor och bin. De behöver boplatser, olika typer av födoplatser och möjlighet att förflytta sig mellan dessa platser för att kunna pollinera växter som ger t.ex. frukt och bär.

Vad som kom fram? Några exempel:

- Det är viktigt att visa både bra och dåliga exempel på hur man arbetar med miljöfrågor på lokal nivå. Vi kan lära mycket av varandra.
- Ungdomarnas roll under ENCORE-konferensen i Herning är viktig för att motivera politiker/beslutsfattare att på regional och lokal nivå arbeta med miljöfrågor.

- Det är viktigt att förklara vad ekosystemtjänster verkligen är och inte är.
- Det bör vara obligatoriskt att ha med grön infrastruktur i stadsplanering på lokal nivå.
- Det behövs riktlinjer för ekosystemtjänster som är gemensamma för hela EU.

I Sverige jobbar alla 21 länsstyrelser med att ta fram handlingsplaner för grön infrastruktur. Det är ett regeringsuppdrag som har sina rötter i både internationella strategier och de svenska miljömålen. Grön infrastruktur är ett begrepp som innebär att ha en helhetssyn på landskapet för att kunna förvalta den på ett hållbart sätt. Handlingsplanen för grön infrastruktur innehåller kunskapsunderlag för hur nuläget ser ut för olika landskapstyper i länet. Den innehåller även förslag på insatser som gynnar den biologiska mångfalden, som i sin tur kan gynna oss människor.

KATARINA NORDMARK
LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND
010-224 73 94
KATARINA.NORDMARK@LANSSTYRELSEN.SE

JENNY OLSSON
LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND
010-224 74 74
JENNY.S.OLSSON@LANSSTYRELSEN.SE

Greppa näringen utökar rådgivningen!

VAD HAR GREPPA NÄRINGEN FÖR MIG?

Rådgivningsmedlem

För dig som har mer än 50 ha eller 25 d.e. i prioriterade avrinningsområden (sekarta). Du kan välja bland ett fyrtiotal typer av rådgivningar t.ex. gödslingsstrategier, precisionsodling, dränering och växtskydd, foderstater, byggplanering, utfodringskontroller och betesstrategi.

Diken

Diken är en ny rådgivning 2018 för rådgivningsmedlemmar. Extra: om du som rådgivningsmedlem har ett dike med flera intressenter/delägare, så kanytterligare upp till tre personer (med del i ansvaret för underhållet) delta i rådgivningen (gruppträff).

Klimatkollen och Energikollen

Enskild rådgivning. För alla gårdar i länet med mer än 50 ha eller 25 djurenheter. Större djurgårdar är prioriterade.

Våtmarker och fosfordammar

Enskild rådgivning. För alla i länet, på lämpliga lägen. Gårdar i nitratkänsligt område och vid övergödda vattenförekomster är prioriterade.

IT-medlem

En tjänst för alla. Du kan prenumerera på rådgivningsbrev, göra och spara ner växtnärbalanser m.m. och får aktuella kursinbjudningar per e-post. Registrera dig på www.greppa.nu

Beräkningsverktyg och information

På www.greppa.nu finns flera användbara beräkningsverktyg och hjälpmedel för lönsammare växtodling (växtnärbalans, stallgödselkalkyl, precisionsodling, investeringskalkyl, rapssnurra m.m.). Samt aktuell information och råd för både växt- och djurproduktion. Det finns även en regional sida för Värmland.

Facebook

Följ oss på Facebook: "Greppa Näringen Värmland" så ser du när vi har kurser och andra aktiviteter på gång i Värmland. Alla lantbrukare är välkomna på våra kurser.

Greppa Näringen erbjuder kostnadsfri rådgivning som både lantbrukare och miljön tjänar på. Enskild rådgivning erbjuds framförallt till gårdar i utpekade projektområden medan kurser är öppna för alla lantbrukare. Nu har vi den glada nyheten att vi utökar verksamheten och välkomnar även gårdar i Tolitaälvens och Tolerudsbäcken-Ävjan-Segerstads avrinningsområde.

Rådgivningens mål är bland annat effektivare resursutnyttjande på gården av växtnäring, odling, djurhållning, växtskydd, energi m.m., vilket bidrar både till bättre lönsamhet i jordbruket och samtidigt minskad risk för förluster till miljön. Det finns även rådgivning för vattenåtgärder som skyddsområden, våtmarker och fosfordammar.

Lönsamma råd för gård och miljö

Projektet arbetar med lösningar som ligger i framkant inom miljö- och klimatområdet och är en drivkraft för lönsam tillväxt i den svenska lantbruksnäringen. Med hjälp av olika nyckeltal får man som lantbrukare en bra uppfattning om hur olika åtgärder kan leda till ökat utnyttjande av gårdens resurser och därmed bidra till ökad lönsamhet och mindre förluster till miljön. På djurgårdar samverkar utfodrings- och växtodlingsrådgivare för att ta ett helhetsgrepp om näringsflödena. Det viktigaste arbetssättet för Greppa Näringen är att ha god uppföljning genom att en eller flera rådgivare återkommer till lantbrukaren under flera år och följer upp de åtgärder som provas. Enskild rådgivning är främst till företag med minst 50 ha eller 25 djurenheter.

Avrinningsområden

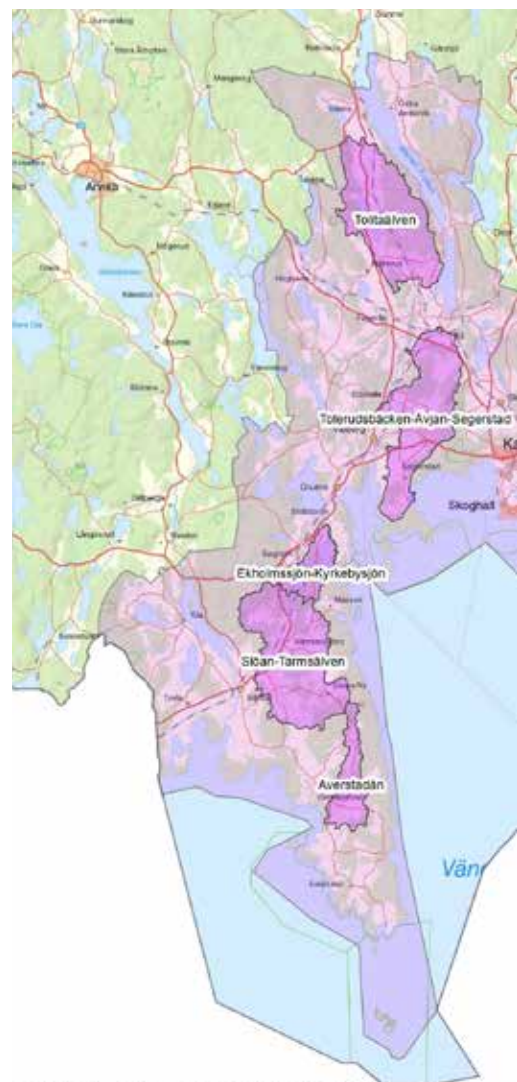
Projektet har en begränsad budget och har därför fokuserat på att erbjuda enskild rådgivning koncentrerat till utvalda avrinningsområden, där det finns mycket jordbruk och vattendrag med tecken på övergödning (av olika skäl) och rådgivning skulle kunna bidra till förbättrad vattenkvalité. Områdena ligger även inom område känsligt för växtnärläckage, med särskilda regler för bland annat lagring och spridning av gödsel.

Kurser och aktiviteter

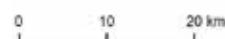
Greppa Näringen erbjuder löpande kurser och aktiviteter som är öppna för alla oavsett gårdsstorlek. I år har vi haft kurser om precisionsodling, god grödetablering och en växtodlingsträff med resultat från fältförsök. I sommar har vi tema vatten med fältvandringar om dränering och en kurs om lönsamma vattenåtgärder. Till hösten kommer en markvårdsdag.

Välkommen!

ANNA BJURÉUS
LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND
010-224 72 61
ANNA.BJUREUS@LANSSTYRELSEN.SE

© Lantmäteriet geodatasamverkan. Länsstyrelsen Värmland 2016.

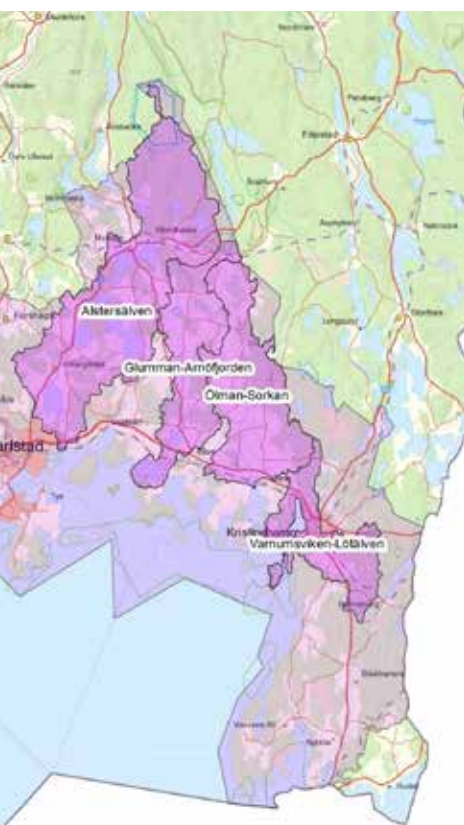

Bedriver du verksamhet i nitratkänsligt område?

Sverige har sedan några år tillbaka delats in i så kallade nitratkänsliga områden. Om man bedriver jordbruksverksamhet i ett sådant område har man strängare miljöregler att hålla sig till. För varje enskild företagare är det viktigt att sätta sig in i vad som gäller speciellt om du söker EU-stöd, eftersom du kan få tvärvillkorsavdrag om reglerna i det nitratkänsliga området inte efterföljs. I kartan ser du om just din gård ligger inom ett nitratkänsligt område.

När får gödsel spridas i nitratkänsligt område?

1 augusti–31 oktober Spridning av stallgödsel och andra organiska gödselmedel får endast ske i växande gröda eller före höstsådd. Den växande grödan ska vara avsedd för övervintring och får inte vara en fånggröda.

De ljusrosa fälten på kartan visar nitratkänsliga områden. De mörkrosa fälten visar nitratkänsliga områden som ingår i Greppa Näringen.

1 oktober–31 oktober Fastgödsel (ej fjäderfä) får dock spridas på obevuxen mark under oktober om den blandas in i ett markskikt som är minst tio cm djupt inom tolv timmar. Som fasta gödselslag räknas gödsel som kan lagras till minst 1 meter utan stödvägg, som till exempel djupströbädd.

1 november–28 februari är det förbjudet att sprida gödselmedel.

Under femårsperioden ska stallgödseln någon gång ha spridits på all åker som ingår i spridningsarealen.

Hur mycket gödsel får jag sprida?

I djurtäta områden finns det risk att marken tillförs alltför mycket kväve och fosfor med stallgödsel. Därför finns det begränsning av hur mycket stallgödsel och andra organiska gödselmedel som får spridas.

För att du ska kunna tillföra kväve i rätt mängd måste du göra en uppskattning av:

- förväntad skörd och grödans behov av kväve
- Nettomineralisering av markens förråd av organiskt kväve genom: stallgödselns långtidseffekt, förfruktseffekt från föregående gröda, eventuell kväveleverans från mulljord
- Planerad kvävetillförsel via stallgödsel eller andra organiska gödselmedel

Grundregeln är att stallgödsel och andra organiska gödselmedel inte får tillföras i större mängd än vad som motsvarar 22 kg fosfor per hektar spridningsareal och år, beräknat som ett genomsnitt under en femårsperiod. Tillförseln räknas som ett genomsnitt över hela spridningsarealen på företaget. Det innebär att för enskilda skiften kan tillförseln ligga över eller under gränsen.

Vad räknas som spridningsareal?

För att åkermark ska få räknas som spridningsareal ska den vara tillgänglig för spridning. Är du av någon anledning förhindrad att sprida gödsel på delar av arealen, till exempel genom förbud inom ett vattenskyddsområde eller att marken är

direkt olämplig att sprida på, kan marken inte räknas in i spridningsarealen. Åker som ligger i träda får inte heller räknas in i spridningsarealen.

Lagringskapacitet

Tillgänglig lagringsyta ska vara beräknad på det antal djur som hålls på gården. Huvudregeln är att du ska ha en lagringskapacitet som är så stor att normala variationer i nederbörd och temperatur inte innebär överfulla gödselbehållare om spridning inte kan ske som planerat. Om du behöver söka dispens ska du i de flesta fall kontakta din kommun. Dispens ska i normalfallet endast beviljas vid extraordinära händelser.

Dokumentation

Om det finns för mycket stallgödsel på ditt företag i förhållande till din areal, behöver du föra bort överskottet. Då ska du dokumentera datum, mängder, gödselslag, leverantör och mottagare samt mängd fosfor, alternativt antal djur som gödseln motsvarar.

Du som tar emot stallgödsel eller andra organiska gödselmedel, ska dokumentera detta. Du ska dokumentera datum, mängder, gödselslag, leverantör och mottagare samt mängd fosfor, alternativt antal djur som gödseln motsvarar. När du tar emot gödseln ska du följa grundbestämmelsen om 22 kg fosfor per hektar och du är också ansvarig för hur gödseln sprids.

Växtodlingsplan

Du behöver dokumentera hur du kommit fram till grödans behov av kväve. Beräkningen ska dokumenteras i en växtodlingsplan eller motsvarande. Dokumentationen bör sparas i 6 år och du ska kunna visa upp den vid en eventuell kontroll.

För mer information och mallar för gödselberäkning besök Jordbruksverkets hemsida, www.jordbruksverket.se.

EMMA MICKELIN
LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND
010-224 72 71
EMMA.MICKELIN@LANSSTYRELSEN.SE

Klimatklivet passar jordbrukets många möjligheter att minska växthusgasutsläpp och är en av regeringens viktigaste insatser för att stödja minskade klimatpåverkande utsläpp lokalt, regionalt och globalt.

Klimatklivet - bästa k

Dags att förnya, förbättra och effektivisera på gården? Genom Klimatklivet kan du få stöd för nya investeringar som bidrar till ett minskat klimatavtryck och den hållbara utvecklingen av gården! Klimatinvesteringar stärker jordbruksföretagets konkurrenskraft, nu och i framtiden.

Vad är Klimatklivet?

Klimatklivet är ett stöd till företag som investerar i åtgärder för minskade växthusgasutsläpp. De investerade medlen ska ge största möjliga utsläppsminskning per investeringskrona.

Spridning av teknik, marknadsintroduktion och positiv påverkan på andra miljö kvalitetsmål, hälsa och sysselsättning

är andra önskade effekter av stödet.

Under 2018 kommer 1,7 miljarder att delas ut i landet. I genomsnitt är stöden cirka 50 % av investeringskostnaden.

Hittills är det få jordbruksföretag i Värmland som söker, något som Länsstyrelsen i Värmland vill ändra på.

På vilket sätt kan stödet gynna jordbruket?

Jordbruket som näring har generellt många möjligheter att minska växthusgasutsläpp. Ett hållbart jordbruksföretagande med inga eller låga utsläpp av växthusgaser är en konkurrensfördel.

Eftersom Klimatklivet är ett ganska brett stöd kan det gälla för olika typer av åtgärder, under förutsättning att åtgärderna uppnår en tillräckligt hög klimatnytta dvs en stor minskning av växthusgaser i förhållande

till investeringskostnad.

De åtgärder som ger den största varaktiga minskningen per investerad krona prioriteras. Både enklare och mer komplicerade åtgärder är möjliga.

Vilka typer av jordbruksrelaterade åtgärder finns det stödmöjligheter till?

Värmland har stor potential till stöd inom Klimatklivet. Det som är avgörande är klimatnyttan eftersom bästa klimatnyttan vinner!

Åtgärderna kan för jordbruksföretaget handla om att producera biogas och att uppgradera biogas till fordonsbränsle, att ersätta olja med förnybar energi som tex flis eller pellets, det kan handla om att ansluta en spannmålstork till biofjärrvärme, att uppföra en laddningsstation för elbilar eller att minska metangasutsläpp i sam-

KLIMAT KLIVET

VAD HAR ANDRA LANTBRUKSFÖRETAG SÖKT FÖR?

- Ersätta oljepanna med bergvärme, träpellets, fastbränslepanna
- Ansluta spannmålstork till fjärrvärme
- Laddstation för elbilar
- Tankstation för biogas
- Produktion av biogas
- Gasutsläpp och lustgasdestruktion

Klimatnyttan vinner!

band med gödselhantering eller minska lustgasutsläpp inom växtodlingen.

Även åtgärder med investeringar i en fossilfri fordonspark har möjligheter att få stöd från Klimatklivet. Vid inköp av fordon eller andra arbetsmaskiner beräknas klimatnyttan utifrån investeringsmerkostnaden. Klimatnyttan för att investera i ett fordon som exempelvis drivs av ett förnybart drivmedel beräknas då mot merkostnaden, alltså skillnaden mellan det traditionellt fossila alternativet och det klimatsmarta alternativet. Detta är en nyhet inom Klimatklivet för 2018.

Det är viktigt att räkna på åtgärdens lönsamhet utan stöd, eftersom Klimatklivet inte beviljar stöd till åtgärder med en återbetalningstid på mindre än 5 år. De räknas som så pass lönsamma att de kan genomföras utan stöd.

Vad kan man inte söka stöd för?

Åtgärder som inte direkt leder till minskning av växthusgasutsläpp, till exempel förstudier eller produktutveckling får inte stöd.

Det går inte att söka för något som påbörjas innan beslut om stöd är fattat. Åtgärder som måste göras utifrån till exempel lag eller tillsyn kan inte beviljas stöd.

Åtgärder som handlar om utsläppsrätter eller är berättigade till elcertifikat får inte stöd ur Klimatklivet. Därför kan du inte söka för till exempel elproduktion med hjälp av solenergi.

En ansökningsperiod kvar under 2018

Under år 2018 finns en möjlig period kvar att söka klimatinvesteringsstöd. Ansökningsperioden är 27 augusti - 27 september. Besluten från denna omgång planeras till december.

SÅ HÄR SÖKER DU KLIMATKLIVET!

Ansökan görs digitalt på Naturvårdsverkets webbplats när ansökningsperioden är öppen. Länsstyrelsen granskar ansökningarna och lämnar yttrande till Naturvårdsverket som fattar beslut om stöd.

Mer information om hur du går tillväga finns på:

- Naturvårdsverkets webbplats, www.naturvardsverket.se/klimatklivet
- Länsstyrelsen Värmlands webbplats, www.lansstyrelsen.se/varmland under Miljö & klimat/Klimatklivet.

KRISTINA REBANE
LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND
010-224 72 19
KRISTINA.REBANE@LANSSTYRELSEN.SE

LANTBRUKSENHETEN HAR FÅTT TILLÖKNING!

Sofie Eriksson

Mitt namn är Sofie Eriksson och jag arbetar sedan januari på lantbruksenheten. Jag är husdjursagronom och ska i olika projekt arbeta med frågor gällande naturbetesmark. Innan flytten gick till Värmland har jag hållit till i Uppland.

Jag kommer ursprungligen från Norrtälje med närhet till morföräldrarnas mjölkkor. Efter studier vid Ultuna arbetade jag som djurskötare på mjölkgård och på Sigill Kvalitetssystem (Svenskt Sigill) med bl.a. certifiering för naturbeteskött. Mitt intresse för djur och natur är stort och jag ser fram emot att lära känna Värmland!

Ni når mig på sofie.eriksson@lansstyrelsen.se eller 010-224 74 66.

Jan-Olov Högberg

Mitt namn är Jan-Olov Högberg och i slutet av januari 2018 började jag jobba på lantbruksenheten. Jag kommer främst att jobba med upphandling och projektredovisning inom våra rådgivnings-, kompetensutvecklings- och informationsprojekt, samt med handläggning av landsbygdsstöd. Under årets SAM-ansökanperiod kan ni också ha stött på mig om ni nyttjat någon av våra supporttjänster.

Närmast kommer jag ifrån Växjö där jag i nästan sex år arbetat på Länsstyrelsen i Kronobergs län med handläggning av jordbruksstöd. Jag är dock född och uppväxt i Värmland så det känns roligt att vara tillbaka igen! Jag ser fram emot nya spännande arbetsuppgifter och att få göra min del för att arbeta för en positiv utveckling av länets landsbygd.

Om ni vill nå mig gör ni det på 010-224 72 72 eller via jan-olov.hogberg@lansstyrelsen.se.

BETESMARKER – AKTUELL SATSNING

Att hålla djur på naturliga betesmarker har många möjligheter men det fordrar att en del detaljer faller på plats för en god produktion. Därför satsar lantbruksenheten nu lite extra på naturliga betesmarker.

Öppna landskap med betande djur är något som många värdesätter. Med betesdrift kan djur nyttja marker som inte är användbara för annan produktion, samtidigt som biologisk mångfald gynnas. Med finansiering från landsbygdsprogrammet fokuserar nu Länsstyrelsen på att få fler betesmarker skötta i områden där det är brist på betesdjur. Bland annat kommer vi att erbjuda rådgivning och kurser, som hjälp för att bruka naturliga betesmarker. I april anordnades en förmiddagsträff i Ölmeviken för erfarenhetsutbyte och diskussion kring bete och slåtter på strandängar. Den 16 juni deltar vi på Sätterrundan i Norra Ny. Fler aktiviteter kommer så håll utkik i Utsikt. Satsningen gäller både betesmarker och slåtterängar, men nu i början riktar vi

in oss på betesmarker och betesdjur.

Aktiviteterna vänder sig till en bred målgrupp; från den som funderar på att starta verksamhet med betesdrift till den som redan har betesdjur och/eller betesmark. Länsstyrelsen kommer framöver arbeta med att lokalisera betesmark som saknar skötsel, djurägare som saknar betesmark samt undersöka vilka behov som finns inom målgruppen och hur länsstyrelsen kan hjälpa till.

Det är viktigt att underlätta för t.ex. djur- och markägare att knyta kontakt med varandra. Lokala nätverk är väldigt intressanta och vi vill gärna få höra om påhittiga sätt att ordna djurtillsyn, sambete, eller byta marker med varandra. Hör också av dig om du har önskemål om kurser eller om du har idéer för arbetet med att bevara ett rikt odlingslandskap i Värmland. Interesseorganisationer och föreningar är självklart också välkomna med inspel.

SOFIE ERIKSSON
LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND
010-224 74 66
SOFIE.ERIKSSON@LANSSTYRELSEN.SE

Yvonne Malmkvist på ICA Nära Hillerströms i Långserud. Mycket service finns samlad i butiken. Hillerströms är ombud för Apoteket, PostNord och DHL. Utöver dagligvaror kan man köpa drivmedel, lotter och fiskekort. De sköter hemkörning av varor på uppdrag av Säffle kommun.

Post, paket och drivmedel på landsbygden

Post och paket, drivmedel och dagligvaror. Det är den viktigaste servicen att ha tillgång till på landsbygden, anser de företag som ingår i Tillväxtverkets rapport över landsbygdsföretagens behov. Länsstyrelsen har uppdrag att stötta serviceutvecklingen på landsbygden och ekonomiska medel för att göra det. Erfarenheten visar att det då är till stor hjälp om kommunerna har serviceplaner där de lokala behoven beskrivs och prioriteras.

Post & paket samt drivmedel tycker mer än 90% av företagen på landsbygden är viktig eller mycket viktig service att ha tillgång till. Därefter följer i ordning dagligvaror (78%), kollektivtrafik, företagstjänster, hotell- & restauranger, apoteksombud, övriga myndighetsfunktioner, kontanter, betalningsförmedling (hjälp att betala räkningar), turistinformation, dagskassainlämning, bibliotek och spelombud.

Det här framgår i en ny rapport från Tillväxtverket som beskriver företagens behov av service på landsbygden. I undersökningen fanns inte skola, vård och omsorg eftersom det ansågs vara svårt att samordna med annan kommersiell service.

Intressant är att turistföretag gör en delvis annorlunda bedömning. Samtliga anser att dagligvaror och drivmedel är mycket viktigt (100%). Därefter följer post- & paket (94%), hotell & restauranger samt kollektivtrafik (90%). En betydligt högre andel anser att dagskassainlämning (80%) samt betalningsförmedling och kontanter (70%) är viktig service.

Vanligtvis är matbutiken ombud för mycket annan service. Matbutiken är en servicepunkt på landsbygden. Ibland utför butikerna även viss kommunal service, såsom turistinformation. Befolkningsförändringar och ökad arbetspendling har gjort att det är svårare att driva dagligvarubutiker på landsbygden.

Stöd till service

Länsstyrelsen har genom Landsbygdsprogrammet fått pengar att fördela till investeringar för service. Dessa medel kan sökas av befintliga dagligvarubutiker och drivmedelsstationer på landsbygden. Nytt från 2018 är att vi också har öppnat för att stödda servicepunkter på orter där den sista butiken har stängt. Dessa servicepunkter kan etableras hos en helt annan aktör som t.ex vandrarhus, gårdsbutik, industriföretag eller någon förening. Dessa service-

punkter ska vara ombud för olika post- och paketföretag, apoteket, systembolaget, sälja kollektivtrafikbiljetter mm. Det krävs säkerligen en hel del utvecklingsarbete för att hitta hållbara lösningar och för detta finns det projektmedel att söka.

Stavsjö digitala lanthandel i Östergötland är en intressant lösning som drivs av en förening. Det är i praktiken ett kylrum dit en butik levererar matkassar på bestämda dagar. Butiken ligger 2,5 mil från Stavsjö så transporterna måste samordnas.

Kommunal serviceplan

För att Länsstyrelsen ska kunna bevilja stöd till nya verksamheter behöver vi hjälp av kommunerna att ta fram serviceplaner. Erfarenheten visar att när man lyckas samla olika slags service till serviceorter ger det bäst resultat för både offentlig, kommersiell och ideell service. I serviceplanen inventeras tillgänglig service på respektive ort. Vi hoppas att inventeringen blir en utgångspunkt för företag och lokala utvecklingsgrupper att hitta lösningar för att förbättra servicen på dessa serviceorter.

YLVA GUSTAFSSON
LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND
010-224 74 58
YLVA.GUSTAFSSON@LANSSTYRELSEN.SE

KURSER OCH NOTISER

Dräneringsträffar om underhåll och nydikning

På sal och i fält tar vi upp; täckdikningens utformning och funktion, renovering eller nytäckdikning, åtgärder vid underhåll, täckdikningens ekonomi, filtermaterial, dimensionering, utloppsdikey, dikningsföretag, samt visning av teknik och redskap i praktisk drift.

Tid och plats:

14 juni kl. 17.30 – ca 20.30 vid Torpåsens bygdegård, fältbesök Västanås gård Kristinehamn.

18 juni kl. 17.30 – ca 20.30 vid Ölseruds bygdegård, fältbesök Bodaholms gård Värmlandsnäs.

Kostnad: Kostnadsfri

Anmälan och information: Ring Daniel Hedeås, HS eller gå in på Pingpong kurskod 3771 resp. 3772.

Kurs i timmerlagning

Två kurstillfällen under hösten, kurserna annonseras på Länsstyrelsens hemsida och Pingpong från 15 juni.

Frågor: Niklas Wahlström, Länsstyrelsen.

Kurs om ängar

Specialkurs för dig som tagit över eller kommer att ta över aratrik slätteräng.

Tid: 17 juni

Frågor: Maria Sundqvist, Länsstyrelsen.

Lönsamma vattenåtgärder för gård och miljö

Kursen tar upp åtgärder som våtmarker, fosfordammar, strukturkalkning, diken, dränering, skyddszoner, fånggrödor, ekologiskt funktionella kantzoner m.m. Vi går igenom syftet, anläggning, underhåll, hur man löser juridiska frågor, möjlighet till stöd och hur man söker dem. Optimering för ekonomi, rening och biologisk mångfald. Vi gör även ett kortare fältbesök i närheten.

Målgrupp: Jordbrukare/Markägare

Tid: 20 juni, kl 17:00-20:00

Plats: Torpåsens Bygdegård, Kristinehamn

Kostnadsfritt. Fika finns till självkostnadspris.

Anmälan och information: Morgan Johansson, Naturvårdsgruppen eller på Pingpong senast 18 juni (kurskod 3744).

Kurs i lieslätter

Målgrupp: Ägare och brukare av ängsmark samt lantbruksföretagare

Tid: 8 juli (prel.)

Plats: Fäbacken, Östmark

Kursen är gratis, liar finns att låna

Anmälan och information: Senast 29 juni på Pingpong kurskod 3750, eller Niklas Wahlström, Länsstyrelsen.

Fältvandring ekologisk växtodling i Dalsland

Vi besöker bl.a. två ekologiska gårdar i Dalsland. Vid Säby, Mellerud får vi bland annat se och höra om utsädesodling, odling av konservärter, teknik mot ogräs, biodling, REKO-ring, Agroforestry m.m. Vid Bergssäteri Mellerud, KRAV-mjolkproduktion, 500 ha växtodling, odling och utfodring av egenproducerat proteinfoder, nybyggd planbottentork m.m.

Tid: 13 juni kl. 7.30-ca 18.30

Plats: Buss utgår från HS i Karlstad

Kostnad: Du betalar för mat och fika

Anmälan och information: Senast 5 juni till Daniel Hedeås, HS eller Pingpong, kurskod 3773.

Kurser i lieslätter/lieskärpning med knacklie

Målgrupp: Ägare och brukare av ängsmark samt lantbruksföretagare

Kurs 1: 6 juli, Finntorp, Årjängs k:n

Kurs 2: 11 juli, Långban, Filipstads k:n

Kostnad: Materialkostnad för lieblad, 600 kr, betalas på plats. Om du redan har ett knacklieblad är kursen kostnadsfri.

Anmälan och information: Kurs 1 Senast 29 juni på Pingpong, kurskod 3748. Kurs 2 Senast 4 juli, kurskod 3748, eller Niklas Wahlström, Länsstyrelsen.

Några viktiga datum – Jordbrukarstöden

15 juni

- Sista ändringsdag i SAM-ansökan

- Om du har minst 4 hektar mark och stödrätter för minst 4 hektar den 12 april kan du senast 15 juni ta emot stödrätter från någon annan.

- Sista dag för att ansöka om att ta över en annan lantbrukares SAM-ansökan eller åtagande om du ska ta över delar av ett jordbruksföretag.

- Sista dag för att ändra eller ange fler produktionsplatsnummer för alla stöd och ersättningar där det är möjligt.

30 juni

- Sista sådatum för miljöersättningar, ersättningar för ekologisk produktion, kompensationsstöd eller nationellt stöd

- Om du har eller söker ett nytt åtagande för skyddszoner och du gör dikningsarbete eller täckdikning av ett intilliggande skifte ska jordmassorna vara bortförda och skyddszonens växtlighetska vara reparerad senast den 30 juni.

Kontaktuppgifter kurser

Niklas Wahlström, 010 – 224 72 77, niklas.wahlstrom@lansstyrelsen.se

Maria Sundqvist, 010-224 72 74, maria.sundqvist@lansstyrelsen.se

Naturvårdsgruppen, Morgan Johansson 0708-517712, morgan@naturvardsgruppen.se

Hushållningssällskapet, Daniel Hedeås 0708-291994 daniel.hedeas@hushallningssallsskapet.se

Anmälan Pingpong: jordbruksverket.pingpong.se/oppenkatalog

1 juli

- Om du har eller söker ett nytt åtagande för skyddszoner får du skörda växtligheten på skyddszonen tidigast den 1 juli.

1 augusti

- Om du söker kompensationsstöd för typ 1, 2 eller 3 får du tidigast den 1 augusti använda växtligheten på mark i träda som foder.

Förgröning

1 maj-30 juni

Under perioden 1 maj-30 juni måste du ha rätt antal grödor på din mark i södra Sverige (stödområde 6-12) för att uppfylla villkoret i förgröningsstödet om minst 2 eller 3 grödor.

1 juni-31 juli

Under perioden 1 juni-31 juli måste du ha rätt antal grödor på din mark i norra Sverige (stödområde 1-5) för att uppfylla villkoret i

förgröningsstödet om minst 2 eller 3 grödor.

Om du har anmält träda som ekologisk fokusareal i förgröningsstödet ska du hålla marken i träda till och med den 15 juli. I det här sammanhanget håller du inte längre marken i träda när du sår den gröda som ska bli en jordbruksprodukt efter trädesperioden.

Tidigast den **1 augusti** får du förbereda dina obrukade fältkanter eller bryta kvävefixerade grödor eller skörda och beta träda som du anmält som ekologisk fokusareal.

Fler viktiga datum som är kopplat till din SAM-ansökan och jordbrukarstöden kan man hitta på Jordbruksverkets hemsida eller kontakta oss handläggare för jordbrukarstöd på Lantbruksenheten.

Telefon 0771-67 00 00